

Local & Regional
Europe

Lygybė

Europos moterų ir vyrų lygybės vietos gyvenime chartija

Chartija, skirta Europos vietos ir regionų valdžios institucijoms priimti įsipareigojimą pasinaudoti savo įtaka ir partnerių ratu siekiant didesnės žmonių lygybės

Europos moterų ir vyrų lygybės vietos gyvenime chartija

Chartija, skirta Europos vietos ir regionų valdžios institucijoms priimti įsipareigojimą pasinaudoti savo įtaka ir partnerių ratu siekiant didesnės žmonių lygybės

IŽANGA

Europos moterų ir vyrų lygybės vietos gyvenime chartija skirta Europos vietos ir regionų valdžios institucijoms, kurios yra kviečiamos prisijungti ir viešai įsipareigoti laikytis moterų ir vyrų lygybės principo bei savo teritorijoje įgyvendinti Chartijoje apibrėžiamus įsipareigojimus.

Siekiant palengvinti įsipareigojimų vykdymą, pasirašiusioji šalis turėtų sudaryti Lygybės veiksmų planą, kuriame būtų nurodyti prioritetai, veiksmai bei išteklių, skirti šiam tikslui.

Be to, pasirašiusieji taip pat pasižada įtraukti visas jų teritorijoje esančias institucijas bei organizacijas, taip pasiekiant realią lygybę ne tik teoriškai, bet ir praktiškai.

Chartija buvo parengta 2005 – 2006 metais CEMR ir partnerių vykdyto projekto metu. Projektą taip pat rėmė Europos Komisija iš Penktosios Bendrijos veiksmų programos moterų ir vyrų lygioms galimybėms užtikrinti.

.....

Lygios moterų ir vyrų galimybės yra viena esminių demokratijos vertybių. Tam, kad ši lygybė būtų pasiekta, ji turi būti ne tik formaliai įteisinta, bet ir veiksmingai pritaikoma visuose gyvenimo aspektuose: politiniame, ekonominiame, socialiniame ir kultūriniame.

Nepaisant oficialaus pripažinimo ir padarytos pažangos, moterų ir vyrų lygybė kasdieniame gyvenime vis dar nėra realybė – moterys ir vyrai neturi tokių pačių teisių. Socialinė, politinė, ekonominė ir kultūrinė nelygybė išlieka – pavyzdžiui, darbo užmokesčio skirtumai ir politinis atstovavimas.

Šie skirtumai – socialinių konstrukto rezultatas, paremtas daugeliu stereotipų, esančių šeimoje, švietime, kultūroje, žiniasklaidoje, darbo pasaulyje, visuomenės struktūroje... Tiek daug sričių, kuriose galima veikti, priimti naują požiūrį ir daryti esminius pokyčius.

Kadangi vietos ir regionų valdžios institucijos yra arčiausiai žmonių, jos turi galimybę kovoti su išlikusiomis ir gausėjančiomis nelygybėmis, taip kurdamos egalitarinę visuomenę. Šios institucijos savo veikla bei bendradarbiavimu su visu spektru vietinių veikėjų gali imtis konkrečių veiksmų siekiant moterų ir vyrų lygybės.

Be to, subsidiarumo principas yra ypač svarbus siekiant praktinio moterų ir vyrų lygių teisių įgyvendinimo. Šis principas taikomas visais valdymo lygiais – Europos, nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmeniu. Nors Europoje vietos ir regionų valdžios institucijos turi įvairiausių pareigų, visos jos gali ir privalo atlikti teigiamą vaidmenį skatinant lygybę būdais, kurie teigiamai paveiktų jų gyventojų kasdienį gyvenimą.

Su subsidiarumo principu yra glaudžiai susiję vietos ir regionų savivaldos principai. Europos Tarybos Vietos savivaldos chartija (1985 m.), kurią pasirašė ir ratifikavo dauguma Europos valstybių, pabrėžia, kad „*Vietos savivalda reiškia, kad vietinės valdžios organai įstatymų numatytose ribose turi teisę ir gebėjimą tvarkyti ir valdyti pagrindinę viešųjų reikalų dalį, už tai prisiimdamas pilną atsakomybę ir vadovaudamasi vietos gyventojų interesais.*“ Teisės į lygybę įgyvendinimas ir skatinimas turi būti šios vietos savivaldos sąvokos šerdis.

Demokratinės vietos ir regionų institucijos turi priimti tinkamiausius sprendimus dėl pagrindinių aspektų kasdieniame gyvenime, pavyzdžiui, būsto, saugumo, viešojo transporto, darbo ar sveikatos srityje.

Be to, visapusiškas moterų įtraukimas į vietos ir regionų valdžios politikos vystymąsi ir įgyvendinimą leidžia atsižvelgti į jų gyvenimo patirtis, gebėjimus ir kūrybiškumą.

Jei norime pasiekti lygybę pagrįstą visuomenę, svarbu, kad vietos ir regionų valdžios institucijos atsižvelgę į lyčių aspektą jį taikytų vykdydamos savo politiką, organizacinius principus ir kitas nusistovėjusias tvarkas. Šiandienos ir rytojaus pasaulyje reali moterų ir

vyrų lygybė yra labai svarbi mūsų ekonominei ir socialinei sėkmei – ne tik europiniu ar nacionaliniu lygiu, bet ir regionuose, miestuose, bei vietos bendruomenėse.

.....

Europos savivaldybių ir regionų taryba, ir jos rinktų atstovių moterų vietos ir regionų valdžios institucijose komitetas jau daugelį metų aktyviai skatina moterų ir vyrų lygybę vietos ir regionų lygiu. 2005 m. CEMR pradėjo vykdyti konkrečią priemonę, skirtą Europos vietos ir regionų valdžios institucijoms – „Lygybės miestas“. Įvardydamas gerąją praktiką tarp Europos miestų ir savivaldybių „Lygybės miestas“ suteikia metodiką moterų ir vyrų lygybės politikos įgyvendinimui vietiniame ir regioniniame lygmenyje. Dabartinė chartija grindžiama šio darbo rezultatais.

Vietos ir regionų valdžios institucijų vaidmuo skatinant lyčių lygybę buvo patvirtintas Pasaulinėje Tarptautinės vietos savivaldos sąjungos (*International Union of Local Authorities*) deklaracijoje dėl moterų vietos valdžioje, kuri buvo priimta 1998 metais. Nauja pasaulinė vietos savivaldos organizacija – *United Cities and Local Governments* (UCLG), laiko moterų ir vyrų lygybę vienu iš savo pagrindinių tikslų.

PREAMBULĖ

Europos savivaldybių ir regionų taryba, atstovaujanti Europos vietos ir regionų valdžios institucijas, bendradarbiaudama su šiais partneriais:

Nacionalinė savivaldybių asociacija
Bulgarijos Respublikoje (NAMRB)

Belfort-Montbéliard laiko ir mobilumo rūmai
(Prancūzija)

Kipro savivaldybių sąjunga (UCM)

Europos-Viduržemio jūros regiono vietos ir
regionų valdžios institucijų partnerystės
nuolatinis komitetas (COPPEM)

Čekijos Respublikos miestų ir bendruomenių
sąjunga (BRO CR)

Suomijos vietos ir regionų valdžios institucijų
asociacija (AFLRA)

Prancūzijos CEMR skyrius (AFCCRE)

Vokietijos CEMR skyrius (RGRE)

Graikijos centrinė savivaldybių ir bendruomenių
sąjunga (KEDKE)

Vengrijos nacionalinė savivaldybių asociacija
(TÖOSZ)

Italijos CEMR skyrius ESRT (AICCRE)

Toskanos federacija AICCRE

Liuksemburgo miestų ir savivaldybių asociacija
(SYVICOL)

Lenkijos miestų sąjunga (ZMP)

Ispanijos savivaldybių ir provincijų federacija
(FEMP)

Baskų savivaldybių asociacija (EUDEL)
Vienos miestas (Austrija)

Saint Jean de la Ruelle miestas (Prancūzija)

Frankfurto prie Maino miestas (Vokietija)

Kartachenos miestas (Ispanija)

Valensijos miestas (Ispanija)

Prisimindama, kad Europos Bendrija ir Europos Sąjunga yra grindžiama pagrindinėmis teisėmis ir laisvėmis, įskaitant moterų ir vyrų lygybės skatinimą; ir jog šioje srityje Europos teisėkūra yra Europoje pasiektos pažangos pagrindas;

Prisimindama tarptautinį Jungtinių Tautų žmogaus teisių teisinį pagrindą, o ypač Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją bei Konvenciją dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims, priimtos 1979 m.;

Pabrėždama esminį Europos Tarybos indėlį skatinant moterų ir vyrų lygybę vietos savivaldoje;

Atsižvelgdama į tai, kad moterų ir vyrų lygybė reiškia, jog bus imtasi veiksmų dėl trijų pagrindinių aspektų – tai yra, tiesioginės nelygybės pašalinimo, netiesioginių skirtumų panaikinimo, ir politinių, teisinių bei socialinių sąlygų, kurios skatintų aktyvią egalitarinės demokratijos plėtrą, kūrimo;

Smerkdama tebesitęsiantį neatitikimą tarp *de jure* teisės į lygybę pripažinimo ir jos tikrojo bei veiksmingo pritaikymo;

Atsižvelgdama į tai, kad Europoje vietos ir regionų valdžios institucijos atlieka, ir turi atlikti, lemiamą vaidmenį įgyvendinant jų piliečių ir gyventojų teisę į lygybę, ypač moterų ir vyrų, visose savo veiklos srityse;

Atsižvelgdama į tai, kad subalansuotas dalyvavimas bei atstovavimas moterims ir vyrams priimant sprendimus ir užimant vadovaujančias pareigas yra būtina demokratijos sąlyga;

Semdamsi įkvėpimo iš Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims (1979 m.), Jungtinių Tautų Pekino deklaracijos ir veiksmų plano (1995 m.), Jungtinių Tautų 2000-ųjų metų Generalinės Asamblėjos 23-iosios specialiosios sesijos nutarimų (Pekinas +5), Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, Tarybos rekomendacijos dėl subalansuotą moterų ir vyrų dalyvavimo

sprendimų priėmimo procese (1996 m.), ir IULA pasaulinės deklaracijos dėl moterų vietos valdžios institucijose (1998 m.);

Norėdama pažymėti dvidešimt penktąsias Jungtinių Tautų Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims įsigaliojimo (1981 m. rugsėjis) metines;

parengė šią Europos chartiją dėl moterų ir vyrų lygybės vietos gyvenime ir ragina vietos ir regionų valdžios institucijas Europoje ją pasirašyti ir įgyvendinti.

I-OJI DALIS

Principai

Šios Europos moterų ir vyrų lygybės vietos gyvenime chartijos signatarai pripažįsta pagrindinius mūsų veiksmų principus:

1. Moterų ir vyrų lygybė yra pamatinė teisė

Ši teisė turi būti įgyvendinama vietos ir regionų valdžių visose jų veiklos srityse, įskaitant jų pareigą šalinti visas tiesiogines ir netiesiogines diskriminacijos formas.

2. Užtikrinant moterų ir vyrų lygybę, turi būti atkreiptas dėmesys į daugialypę diskriminaciją ir kliūtis

Sprendžiant moterų ir vyrų lygybės klausimus, turi būti atsižvelgiama į daugialypę diskriminaciją ir nepalankią situaciją, paremtą ne tik lytimi, bet ir rase, odos spalva, etnine ir socialine kilme, genetiniais bruožais, kalba, religija ar tikėjimu, politinėmis ar kitokiomis pažiūrų, priklausymu tautinei mažumai, turtine padėtimi, gimimu, negalia, amžiumi, seksualine orientacija, ar socioekonominiu statusu .

3. Subalansuotas moterų ir vyrų dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose yra būtina sąlyga demokratinėje visuomenėje

Teisė į moterų ir vyrų lygybę reikalauja, kad vietos ir regionų valdžios institucijos imtųsi visų tinkamų priemonių bei parengti atitinkamas strategijas skatinant proporcingą moterų ir vyrų atstovavimą bei dalyvavimą visose sprendimų priėmimo srityse.

4. Lyčių stereotipų panaikinimas yra esminis žingsnis siekiant vyrų ir moterų lygybės

Vietos ir regionų valdžios institucijos turi stengtis šalinti stereotipus ir kliūtis, kurios sudaro pagrindą moterų padėties ir galimybių nelygybei, ir dėl kurių atsiranda nevienodas moterų ir vyrų vaidmenų vertinimas politiniu, ekonominiu, socialiniu ir kultūriniu požiūriu.

5. Lyčių aspekto integravimas į visas vietas ir regionų valdžios veiklos sritis yra būtinas lygybės tarp moterų ir vyrų progresui

Į lyčių aspektą turi būti atsižvelgiama įgyvendinant politiką, rengiant metodus ir priemones, kurie turi įtakos kasdieniam vietos gyventojų gyvenimui – pavyzdžiui, taikant „lyčių aspekto integravimo“¹ (angl. *gender mainstreaming*) ir „lyčių biudžeto“² (angl. *gender budgeting*) metodikas. Siekiant šio tikslo, būtina atsižvelgti į moterų patirtis vietos gyvenime, įskaitant jų gyvenimo ir darbo sąlygas.

6. Tinkamai parengti veiksmų planai ir programos yra būtinos priemonės moterų ir vyrų lygybės pažangai

Vietos ir regionų valdžios institucijos turėtų parengti lygybės veiksmų planus ir programas, numatydamos finansinius ir žmogiškuosius išteklius, būtinus jų įgyvendinimui.

Šie principai sudaro straipsnių, nurodytą III-joje dalyje, pagrindą.

---

¹ **Lyčių aspekto integravimas:** 1997 m. liepos mėnesį, Jungtinių Tautų ekonomikos ir socialinių reikalų taryba (ECOSOC) apibrėžė lyčių aspekto integravimo sąvoką kaip „bet kokio planuojamo veiksmo, įskaitant teisėkūrą, politines priemones ar programas, visose srityse ir visais lygmenimis padarinių moterims ir vyrams vertinimą. Tai strategija, pagal kurią siekiama, kad moterų ir vyrų reikalai ir patirtis taptų sudėtine dalimi rengiant, taikant, stebint ir vertinant visų politinių, ekonominių ir socialinių sričių politines priemones ir programas, kad moteris ir vyrai gautų vienodą naudą ir kad nelygybė nesitęstų.“

² **Lyčių biudžetas:** „Lyčių biudžetas yra lyčių aspekto įtraukimas į biudžeto procesą. Tai reiškia lytimi paremtą biudžetų įvertinimą, įtraukiant lyčių aspektą į biudžeto procesą visais lygmenimis ir restruktūrizuojant pajamas ir išlaidas, siekiant skatinti lyčių lygybę.“

II-OJI DALIS

šio įvykio datą bei kontaktinį asmenį tolesniam bendradarbiavimui atsižvelgiant į chartiją.

Chartijos ir jos įsipareigojimų įgyvendinimas

Signataras įsipareigoja atlikti šiuos konkrečius veiksmus siekiant įgyvendinti šios chartijos nuostatas:

(1) Kiekvienas Chartijos Signataras, per tinkamą laiko tarpą (tačiau ne daugiau kaip dvejus metus) po pasirašymo datos privalo parengti ir patvirtinti savo Lygybės veiksmų planą, o vėliau jį įgyvendinti.

(2) Lygybės veiksmų plane turi būti nurodyti signataro tikslai ir prioritetai; priemonės, kurių jis planuoja imtis, tam skiriami išteklių, siekiant įgyvendinti chartiją ir jos įsipareigojimus. Plane taip pat turėtų būti nustatyti įgyvendinimo terminai. Jei Signataras jau turi parengęs Lygybės veiksmų planą, jis turėtų planą peržiūrėti, siekiant užtikrinti kad jame skiriama pakankamai dėmesio šioje Chartijoje aptariamais klausimams.

(3) Kiekvienas Signataras surengs plačias konsultacijas prieš priimant Lygybės veiksmų planą, o taip pat viešins planą jį priėmus. Taip pat reguliariai skelbs viešas ataskaitas apie pažangą, padarytą įgyvendinant šį planą.

(4) Kiekvienas Signataras esant reikalui peržiūrės savo Lygybės veiksmų planą, ir parengs tolimesnį planą kiekvienam kitam laikotarpiui.

(5) Kiekvienas Signataras įsipareigoja bendradarbiauti ir leisti įvertinti jo pažangą įgyvendinant šią Chartiją, taip padedant vietos ir regionų valdžios institucijoms visoje Europoje mokytis vieniems iš kitų, kokiomis veiksmingomis priemonėmis galima realizuoti didesnę moterų ir vyrų lygybę. Šiuo tikslu Signataras įsipareigoja savo Lygybės veiksmų planą ir kitą medžiagą skelbti viešai.

(6) Kiekvienas Signataras raštu informuoja CEMR apie Chartijos pasirašymą, nurodydamas

III-OJI DALIS

Demokratinė atskaitomybė

1 straipsnis

(1) Signataras pripažįsta, kad teisė į moterų ir vyrų lygybę yra būtina demokratijos sąlyga ir kad demokratinė visuomenė negali ignoruoti moterų įgūdžių, žinių, patirties ir kūrybiškumo. Šiuo tikslu jis privalo užtikrinti moterų iš įvairių sluoksnių ir skirtingų amžiaus grupių įtraukimą, atstovavimą ir dalyvavimą visų sričių politiniame ir viešųjų sprendimų priėmimo procese.

(2) Signataras, kaip demokratiškai išrinkta institucija, atsakinga už atstovaujamo gyventojų ir teritorijos gerovės skatinimą, įsipareigoja skatinti ir paspartinti šios teisės praktinį taikymą visose savo veiklos srityse - kaip demokratinis vietos bendruomenės lyderis, paslaugų teikėjas, planuotojas ir reguliuotojas, ir kaip darbdavys.

Politinis vaidmuo

2 straipsnis – Politinis atstovavimas

(1) Signataras pripažįsta lygias moterų ir vyrų balsavimo teises, bei teisę kandidatuoti ir eiti renkamas pareigas.

(2) Signataras pripažįsta lygias moterų ir vyrų teises dalyvauti formuluojant ir įgyvendinant politiką, eiti viešas pareigas ir atlikti visas viešąsias funkcijas visais instituciniais lygmenimis.

(3) Signataras pripažįsta subalansuoto atstovavimo principą visuose renkamuose ir viešus sprendimus priimančiose institucijose.

(4) Signataras įsipareigoja imtis visų pagrįstų priemonių, kurios palaiko jau minėtas teises ir principus, įskaitant:

- skatinti moteris užsiregistruoti balsuoti, naudotis balsavimo teise ir būti kandidatėmis į viešas pareigas;

- skatinti politines partijas ir grupes priimti ir įgyvendinti subalansuoto moterų ir vyrų atstovavimo principą;

- šiuo tikslu skatinti politines partijas ir grupes imtis visų teisėtų priemonių (įskaitant reikiama atvejais priimant kvotas) padidinti kandidatuojančių (o po to – išrinktų) moterų skaičių

- reguliuoti savo procedūras ir elgesio standartus taip, kad potencialūs kandidatai ir išrinkti atstovai nebūtų varžomi stereotipinių elgesio ir kalbos formų, ar priekabiavimo

- imtis priemonių, kurios leistų išrinktiems atstovams derinti savo asmeninį, profesinį ir visuomeninį gyvenimą, pavyzdžiui, užtikrinant, kad darbo grafikas, metodai ir globos išlaikytiniams prieinamumas leistų visiems išrinktiems atstovams dalyvauti visapusėškai.

(5) Signataras įsipareigoja skatinti ir taikyti proporcingo atstovavimo principą savo sprendimų priėmimo ir konsultaciniuose organuose, bei skiriant įstaigos atstovus į kitas institucijas.

Tokiu atveju, jei institucijoje šiuo metu nėra subalansuotai atstovaujama moterims ir vyrams, Signataras įgyvendins aukščiau paminėtus principus ne mažiau palankiu nei dabartinės lyčių pusiausvyros pagrindu.

(6) Taip pat įsipareigoja užtikrinti, kad jokios viešosios ar politinės pareigos, į kurias jis skiria arba renka atstovus nėra ribojamos ar stereotipiškai vertinamos kaip skirtos vienai lyčiai.

3 straipsnis – Dalyvavimas politiniame ir pilietiniame gyvenime

(1) Signataras pripažįsta, kad piliečių teisė dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus yra pagrindinis demokratijos principas, ir kad moterys ir vyrai turi teisę lygiomis teisėmis

dalyvauti valdyme ir viešajame gyvenime savo regione, savivaldybėje ir vietos bendruomenėje.

(2) Atsižvelgiant į įvairių formų visuomenės dalyvavimą, pavyzdžiui, patariamuosiuose komitetuose, vietos tarybose, e-dalyvavimo sistemose arba dalyvavimo planavimo veikloje, Signataras įsipareigoja užtikrinti, kad moterys ir vyrai juose galėtų dalyvauti vienodai. Jeigu jau egzistuojančios dalyvavimo priemonės neužtikrina tokios lygybės, Signataras įsipareigoja sukurti ir išbandyti naujus metodus.

(3) Signataras įsipareigoja skatinti aktyvų visų visuomenės sluoksnių moterų ir vyrų dalyvavimą politiniame ir pilietiniame gyvenime, ypač iš tų mažumų grupių, kurie paprastai gali būti neįtraukiami.

4 straipsnis – Viešas įsipareigojimas lygybei

(1) Signataras, kaip demokratinis lyderis ir savo bendruomenės atstovas, viešai įsipareigoja siekti moterų ir vyrų lygybės principo vietos gyvenime, įskaitant:

- viešai paskelbti šios Chartijos pasirašymą po jos aptarimo ir priėmimo aukščiausioje atstovaujamojoje institucijoje
- vykdyti šios Chartijos įsipareigojimus, ir reguliariai viešinti pažangą įgyvendinant savo lygybės veiksmų planą
- siekti, kad Signataras kaip institucija ir rinkti jo politinės asamblėjos nariai laikytųsi ir puoselėtų tinkamas elgesio normas atsižvelgiant į lyčių lygybę

(2) Signataras išnaudos savo demokratinį mandatą skatindamas kitas politines ir visuomenines institucijas ir privačias įstaigas bei pilietinės visuomenės organizacijas imtis veiksmų siekiant užtikrinti vyrų ir moterų lygybę.

5 straipsnis – Bendradarbiavimas su partneriais skatinant lygybę

(1) Signataras įsipareigoja bendradarbiauti su visais savo partneriais iš viešojo ir privataus sektorių, o taip pat ir pilietinės visuomenės organizacijomis, skatinant didesnę moterų ir vyrų lygybę visuose gyvenimo aspektuose. Šiuo tikslu jis ypač sieks bendradarbiauti su socialiniais partneriais.

(2) Signataras konsultuosis su partnerių įstaigomis ir organizacijomis, įskaitant socialinius partnerius, kuriant ir peržiūrint Lygybės veiksmų planus, ir dėl kitų svarbių klausimų, susijusių su lygybės skatinimu.

6 straipsnis – Kova su stereotipais

(1) Signataras įsipareigoja kovoti su ir, kiek įmanoma, vengti išankstinių nusistatymų, įpročių bei kalbos ir vaizdinių, kurie yra paremti stereotipiniais moterų ir vyrų vaidmenimis ar vienos iš lyčių pranašumo idėja, naudojimo.

(2) šiuo tikslu Signataras įsipareigoja užtikrinti, kad jo paties viešieji ir vidaus ryšiai visiškai atitinka šiuos įsipareigojimus, ir kad jie skatina teigiamus lyčių pavyzdžius.

(3) Signataras taip pat padės savo personalui mokymo ir kitomis priemonėmis, siekiant nustatyti ir pašalinti stereotipinį požiūrį ir elgesį, ir taip pat reguliuos elgesio normas šiuo klausimu.

(4) Signataras vykdys veiklą ir kampanijas visuomenės informuotumui apie žalingą lyčių stereotipų vaidmenį didinti.

7 straipsnis – Geras administravimas ir konsultacijos

(1) Signataras pripažįsta moterų ir vyrų teisę į lygų, nešališką, teisingą ir per tinkamą laiką atliekamą jų reikalų tvarkymą, įskaitant:

- teisė būti išklausytam prieš taikant bet kokią individualų sprendimą kuris gali būti jiems nepalankus
- įsipareigojimas institucijai nurodyti savo sprendimo priežastis

- teisė į atitinkamą informaciją apie juos liečiančius reikalus

(2) Signataras pripažįsta, kad visoje jo kompetencijos srityje jo strategijos ir sprendimų priėmimo kokybė gali būti padidinta, jei visi tie, kuriuos tai liečia, formuojamajame etape turėtų galimybę pareikšti savo nuomonę. Svarbu, kad moterims ir vyrams būtų suteikta vienoda prieiga prie su tuo susijusios informacijos, ir jog jie turi lygias galimybes pareikšti savo nuomonę.

(3) Todėl Signataras įsipareigoja imtis šių veiksmų:

- užtikrinti, jog informacijos pateikimas atsižvelgia į moterų ir vyrų poreikius, įskaitant jų prieigą prie informacijos ir ryšių technologijas
- užtikrinti, kad konsultacijų metu tie, kurie turi mažiausiai galimybių pareikšti savo nuomonę gali vienodai dalyvauti šiame procese, ir kad būtų imtasi teigiamų bei teisėtų veiksmų, siekiant užtikrinti dalyvavimą.
- jei tai reikalinga, teikti atskiras konsultacijas moterims.

Bendroji lygybės sistema

8 straipsnis – Bendroji atsakomybė

(1) Signataras įsipareigoja, atsižvelgiant į jo kompetenciją, pripažinti, gerbti ir skatinti atitinkamus moterų ir vyrų lygybės principus ir kovoti su lyčių diskriminacija.

(2) šioje chartijoje išdėstyti įsipareigojimai taikytini pasirašusiajam tik tada, kai jie, ar jų aspektai, patenka į jo teisinių įgaliojimų ribas.

9 straipsnis – Lyčių aspektu paremtas įvertinimas

(1) atsižvelgdamas į savo kompetencijos sritis Signataras įsipareigoja imtis lyčių aspektu paremto įvertinimo, kaip nustatyta šiame straipsnyje.

(2) Signataras įsipareigoja parengti programą lyčių aspektu paremto įvertinimo įgyvendinimui, pagal savo prioritetus, išteklius ir terminus, kurie turi būti įtraukti į lygybės veiksmų planą.

(3) lyčių aspektu paremtas įvertinimas apima šiuos veiksmus:

- persvarstyti esamos politikos procedūras bei praktiką, siekiant įvertinti ar jos nėra diskriminacinės – pavyzdžiui, grindžiamos lyčių stereotipais; ar jos tinkamai atsižvelgia į moterų ir vyrų poreikius
- atsižvelgiant į minėtus tikslus įvertinti finansinių ir kitų išteklių paskirstymą
- nustatyti prioritetus ir tikslus siekiant spręsti svarbius klausimus, kylančius iš šių peržiūrų, ir daryti atitinkamus pokyčius tobulinant paslaugų teikimą
- įvertinti reikšmingus pasiūlymus dėl naujų ar iš dalies pakeistų politikos krypčių, procedūrų bei išteklių paskirstymo, nustatyti jų galimą poveikį moterims ir vyrams

- atsižvelgti į poreikius bei interesus tų, kurios patiria daugialypę diskriminaciją.

10 straipsnis – Daugialypė diskriminacija ar nepritekliai

(1) Signataras pripažįsta, kad diskriminacija lyties, rasės, etninės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos pagrindu yra draudžiama.

(2) Signataras taip pat pripažįsta, kad nepaisant šio draudimo, daugelis moterų ir vyrų kenčia nuo daugialypės diskriminacijos ar nepritekliaus, įskaitant socioekonominės sąlygas, kurios turi tiesioginės įtakos jų gebėjimui pasinaudoti kitomis teisėmis, nurodytomis šioje Chartijoje.

(3) Signataras įsipareigoja imtis visų pagrįstų veiksmų kovai su daugialypės diskriminacijos ar nepritekliaus padariniais, įskaitant:

- užtikrinti, kad į daugialypės diskriminacijos klausimus būtų atsižvelgta lygybės veiksmų plane ir lyčių aspektu paremtame įvertinime
- užtikrinti, kad į daugialypės diskriminacijos klausimus būtų atsižvelgta vykdant veiksmus ar priemones pagal kitus šios Chartijos straipsnius
- rengti visuomenės informavimo kampanijas, kovoti su stereotipais ir skatinti lygias galimybes toms moterims ir vyrams, kurie gali patirti daugialypę diskriminaciją
- imtis konkrečių priemonių spręsti specifines migrantų vyrų ir moterų problemas.

Darbdavio vaidmuo

11 straipsnis

(1) Signataras, kaip darbdavys, pripažįsta teisę į moterų ir vyrų lygybę visų darbo aspektų atžvilgiu, įskaitant darbo organizavimą bei darbo sąlygas.

(2) Signataras pripažįsta teisę derinti profesinį, socialinį ir privatų gyvenimą bei teisę į orumą ir saugumą darbo vietoje.

(3) Signataras įsipareigoja imtis visų pagrįstų priemonių, įskaitant pozityvius veiksmus pagal savo teisinę kompetenciją, remiant minėtas teises.

(4) Šios 3-iame punkte priemonės apima šias sritis:

(a) atitinkamų su darbu susijusių politikos kryptių ir procedūrų peržiūra savo organizacijoje, bei darbo dalies savo lygybės veiksmų plane plėtojimas ir įgyvendinimas:

- vienodas darbo užmokestis, įskaitant vienodą užmokestį už vienodos vertės darbą
- pasirengimas peržiūrėti darbo užmokesčio, kompensacijų, išmokų sistemas bei įmokas į pensijų fondus (kur tai yra taikoma ir priklauso nuo darbdavio)
- priemonės užtikrinti sąžiningą bei skaidrų paaukštinimo procesą ir karjeros plėtros galimybes
- priemonės užtikrinti subalansuotą moterų ir vyrų atstovavimą visuose darbo lygiuose, o ypač vyresniojoje vadovybėje
- priemonės lyties pagrindu vykdomai segregacijai darbo vietoje šalinti, ir skatinti darbuotojus imtis netradicinio darbo

- priemonės užtikrinti sąžiningą įdarbinimo procesą
- priemonės, užtikrinančios tinkamas, sveikas ir saugias darbo sąlygas
- konsultacijos su darbuotojais ir jų profesinėms sąjungoms siekiant užtikrinti subalansuotą moterų ir vyrų dalyvavimą derybų organuose

(b) pasipriešinimas seksualiniam priekabiavimui darbo vietoje aiškiai pareiškiant, kad toks elgesys yra nepriimtinas, palaikant nukentėjusius darbuotojus, įvedant ir įgyvendinant aiškią elgesio su kaltininkais strategiją, ir didinant informuotumą apie šį klausimą

(c) visuose organizacijos darbo lygiuose siekti tokios darbo jėgos, kuri atspindėtų vietos gyventojų socialinę, ekonominę ir kultūrinę įvairovę;

(d) remti profesinio, socialinio ir asmeninio gyvenimo suderinimą:

- įvesti sistemą, kuri leistų koreguoti darbo laiką, taip įgalinant darbuotojus suplanuoti tinkamą jų išlaikytinių priežiūrą
- skatinti vyrus pasinaudoti teise imti atostogas išlaikytinių priežiūrai.

Viešieji pirkimai ir sutartys

12 straipsnis

(1) Signataras pripažįsta, kad, vykdydamas savo užduotis ir pareigas, susijusias su viešaisiais pirkimais, įskaitant sutartis dėl prekių tiekimo, paslaugų teikimo arba darbų atlikimo, turi pareigą skatinti moterų ir vyrų lygybę.

(2) Signataras pripažįsta, kad ši atsakomybė yra ypač svarbi, jei jis ketina sudaryti sutartį su kitu juridiniu asmeniu dėl svarbios visuomenei

paslaugos teikimo, už kurią Signataras yra atsakingas pagal įstatymą. Tokiais atvejais, Signataras turi užtikrinti, kad juridinis asmuo, su kuriuo pasirašoma sutartis, turi tokius pačius įsipareigojimus užtikrinti bei skatinti moterų ir vyrų lygybę kaip ir pats Signataras, jei jis teiktų paslaugą be tarpininkų.

(3) Signataras toliau įsipareigoja įgyvendinti, kur jis mano esant tinkama, šiuos žingsnius:

- (a) prieš pasirašant svarbias sutartis, apsvaistyti atitinkamą lyčių aspekto poveikį ir galimybes teisėtomis priemonėmis skatinti lygybę;
- (b) užtikrinti, kad pirkimo specifikacijose atsižvelgiama į lyčių lygybės tikslus;
- (c) užtikrinti, kad kitos sutarties nuostatos ir sąlygos atsižvelgia ir atspindi šiuos tikslus;
- (d) naudotis Europos Sąjungos viešųjų pirkimų teisės aktais nustatant veiklos sąlygas, susijusias su socialiniais aspektais;
- (e) užtikrinti, jog darbuotojai ar konsultantai, atsakingi už viešuosius pirkimus ir sutartis, išmano lyčių lygybės aspektą jų darbe; jei reikalinga, organizuoti mokymus šiuo tikslu;
- (f) užtikrinti, kad į pagrindines sutarties sąlygas būtų įtrauktas reikalavimas subrangovams taip pat laikytis atitinkamų įsipareigojimų skatinti lyčių lygybę.

Paslaugų teikimo vaidmuo

13 straipsnis – Švietimas ir mokymasis visą gyvenimą

(1) Signataras pripažįsta visuotinę teisę į švietimą, ir teisę naudotis profesiniu bei tęstiniu mokymu. Signataras pripažįsta itin svarbų švietimo vaidmenį visuose gyvenimo tarpsniuose suteikiant lygias galimybes, esminius gyvenimo ir darbo įgūdžius ir atveriant naujas profesionalaus ir profesinio vystymosi galimybes.

(2) Signataras įsipareigoja pagal savo kompetenciją užtikrinti ir skatinti vienodas galimybes abiem lytims naudotis švietimo galimybėmis bei profesiniu ir tęstiniu mokymu.

(3) Signataras pripažįsta, kad visose švietimo formose būtina pašalinti bet kokias stereotipines moterų ir vyrų vaidmenų koncepcijas. Siekiant tai padaryti, jis įsipareigoja vykdyti ar skatinti, jei reikia, tokias priemones:

- Mokomosios medžiagos peržiūra mokyklose bei kituose mokymo metoduose, siekiant užtikrinti, kad jie kovotų su stereotipiniu požiūriu ir praktika
- Konkrečių veiksmų, kuriais skatinamas netradicinis karjeros pasirinkimas, vykdymas
- Elementų, kurie pabrėžia vienodo moterų ir vyrų dalyvavimo svarbą demokratinėms procesams, įtraukimas į pilietinio švietimo programas

(4) Signataras pripažįsta, jog tai, kaip yra vadovaujama mokykloms ir kitoms švietimo įstaigoms, daro įtaką vaikams ir jauniems žmonėms. Dėl šios priežasties jis įsipareigoja skatinti subalansuotą moterų ir vyrų atstovavimą visuose mokyklų vadybos ir valdymo lygiuose.

14 straipsnis – Sveikata

(1) Signataras pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę į aukšto lygio fizinę ir psichinę sveikatą, ir teigia, kad galimybė naudotis geros kokybės sveikatos priežiūros paslaugomis, gydymu ir profilaktine sveikatos priežiūra moterims ir vyrams yra būtina įgyvendinant šią teisę.

(2) Signataras pripažįsta, kad užtikrinant vienodas galimybes moterims ir vyrams būti geros sveikatos, medicinos ir sveikatos priežiūros paslaugos turi atsižvelgti į skirtingus jų poreikius. Jis taip pat pripažįsta, kad šie poreikiai kyla ne tik iš biologinių skirtumų, bet taip pat iš skirtingų gyvenimo ir darbo sąlygų bei iš stereotipinių požiūrių ir prielaidų.

(3) Signataras įsipareigoja imtis visų pagrįstų veiksmų skatinti ir užtikrinti gerą piliečių sveikatą. Siekiant šio tikslo, Signataras įsipareigoja vykdyti ar skatinti šias priemones:

- Naudoti lyčių aspekto integravimą planuojant, finansuojant ir teikiant medicinos bei sveikatos priežiūros paslaugas
- Užtikrinti, kad sveikatinimo veiklos, įskaitant tas, kuriomis siekiama skatinti sveiką mitybą ir fizinį lavinimą, atsižvelgia į skirtingus moterų ir vyrų poreikius bei požiūrius
- Užtikrinti, kad sveikatos priežiūros srities darbuotojai, įskaitant dirbančiuosius su visuomenės sveikatingumo skatinimu, atpažįsta būdus, kuriais lyčių aspektas turi įtakos medicinai ir sveikatos priežiūrai, ir atsižvelgia į skirtingas moterų ir vyrų patirtis
- Užtikrinti, kad moterys ir vyrai turi prieigą prie tinkamos informacijos apie sveikatą.

15 straipsnis – Socialinė apsauga ir paslaugos

(1) Signataras pripažįsta, kad kiekvienas žmogus turi teisę į būtinas socialines paslaugas

ir teisę esant būtinybei pasinaudoti socialine pagalba.

(2) Signataras pripažįsta, kad moterys ir vyrai turi skirtingus poreikius, kurie gali atsirasti dėl skirtingų jų socialinių ir ekonominių sąlygų ir kitų veiksnių. Todėl siekiant užtikrinti, kad moterys ir vyrai turi vienodą prieigą prie socialinių paslaugų ir priežiūros, Signataras imsis visų reikiamų priemonių, kad:

- įtrauktų lyčių aspekto integravimu pagrįstą požiūrį į socialinės priežiūros ir socialinių paslaugų planavimą, išteklių joms paskirstymą ir paslaugų teikimą
- įsitikintų, jog dirbantieji socialinių paslaugų ir priežiūros srityje atpažįsta būdus, kuriais lyčių aspektas įtakoja šias paslaugas, ir atsižvelgia į skirtingas moterų ir vyrų patirtis.

16 straipsnis – Vaikų priežiūra

(1) Signataras pripažįsta itin svarbų geros kokybės vaikų priežiūros, kuria gali pasinaudoti visi tėvai ir globėjai, neatsižvelgiant į jų finansinę padėtį vaidmenį, skatinant tikrą moterų ir vyrų lygybę, ir suteikiant jiems galimybę suderinti savo darbinį, visuomeninį ir privatų gyvenimą. Signataras toliau pripažįsta tokios vaikų priežiūros įnašą į ekonominį ir socialinį gyvenimą bei į visą vietos bendruomenės ir plačiosios visuomenės struktūrą.

(2) Signataras įsipareigoja skatinti tokį rūpinimąsi vaikais tiesiogiai arba per trečiąją šalį. Jis taip pat įsipareigoja skatinti kitų vykdomą vaikų priežiūros paslaugų teikimą, įskaitant vietos darbdavių teikiamų vaikų priežiūros paslaugų rėmimą.

(3) Signataras taip pat pripažįsta, kad vaikų auklėjimas reikalauja atsakomybės pasidalijimo tarp vyrų ir moterų bei visuomenės kaip visumos, ir įsipareigoja kovoti su lyčių stereotipais, pagal kuriuos vaikų priežiūra yra laikoma daugiausia moterų užduotimi ir pareiga.

17 straipsnis – Kitų išlaikytinių priežiūra

(1) Signataras pripažįsta, kad moterys ir vyrai gali būti įsipareigoję rūpintis kitais išlaikytiniais nei vaikai, ir kad ši atsakomybė gali pasireikšti sumažėjusiu vaidmeniu ekonominiame ir socialiniame gyvenime.

(2) Signataras taip pat pripažįsta, kad tokia atsakomybė dažniausiai tenka moteris, ir todėl yra kliūtis moterų ir vyrų lygybei.

(3) signatarą įsipareigoja kovoti su šia nelygybe šiais būdais:

- Paskirti aukštos kokybės, prieinamos išlaikytinių priežiūros teikimą ir skatinimą tiesiogiai (ar per kitus paslaugų teikėjus) vienu iš jo prioritetų
- teikti paramą ir skatinti galimybes kenčiantiems socialinę atskirtį dėl savo pareigos rūpintis išlaikytiniais
- kovoti prieš stereotipus, kurie teigia, kad rūpinimasis išlaikytiniais yra tik moterų atsakomybė.

18 straipsnis – Socialinė įtrauktis

(1) Signataras pripažįsta, kad kiekvienas žmogus turi teisę į apsaugą nuo skurdo ir socialinės atskirties bei tai, jog moterys dažniau kenčia nuo socialinės atskirties, nes jos turi mažiau galimybių naudotis ištekliais, prekėmis, paslaugomis ir galimybėmis nei vyrai.

(2) Todėl Signataras įsipareigoja naudodamasis savo paslaugų ir veiklos sfera bei dirbdamas su socialiniais partneriais imtis sistemingų priemonių:

- skatinti veiksmingą prieigą prie užimtumo, būsto, mokymo, švietimo, kultūros, informacijos ir komunikacijos technologijų, socialinės ir medicininės pagalbos visiems esantiems ar rizikuojantiems atsidurti socialinėje atskirtyje ar skurde

- atpažinti ypatingus moterų, patiriančių socialinę atskirtį, poreikius ir padėti
- skatinti imigravusių moterų ir vyrų integraciją vietos bendruomenėje atsižvelgiant į jų specifinius poreikius.

19 straipsnis – Būstas

(1) Signataras pripažįsta teisę į būstą ir patvirtina, kad galimybės naudotis geros kokybės būstu yra vienas iš svarbiausių žmogaus poreikių, būtinų asmens ir jo šeimos gerovei.

(2) Signataras toliau pripažįsta, kad moterys ir vyrai dažnai turi specifinių ir skirtingų poreikių būsto atžvilgiu, į kuriuos turi būti visapusiškai atsižvelgiama, įskaitant tai, kad:

- (a) vidutiniškai moterys turi mažiau pajamų ir išteklių nei vyrai, todėl joms reikalingas atitinkamai prieinamas būstas;
- (b) nepilnose šeimose dažniausiai namų ūkio galva yra moterys, todėl reikalinga socialinio būsto prieiga;
- (c) benamių tarpe dažnai pernelyg gausiai atstovaujami tik vyrai.

(3) Todėl Signataras įsipareigoja:

- (a) teikti arba skatinti galimybę naudotis adekvačiu, standartus atitinkančiu būstu su tinkama gyvenamąja aplinka ir prieiga prie pagrindinių paslaugų;
- (b) imtis veiksmų siekiant užkirsti kelią benamystei ir teikti paramą benamiams remiantis poreikio, pažeidžiamumo ir nediskriminaciniais kriterijais
- (c) pagal savo įgaliojimus padėti darant būsto kainą prieinamą tiems, kurie neturi pakankamai išteklių.

(4) Signataras taip pat įsipareigoja užtikrinti arba skatinti lygias teises moterims ir vyrams

būti nuomininkais, savininkais arba kito tipo namų turėtojais, ir taip pat šiuo tikslu naudoti savo įgaliojimus arba įtaką, siekiant užtikrinti, kad moterys turi vienodas galimybes naudotis hipoteka ir kitų formų finansine parama ar kreditu būstui.

20 straipsnis – Kultūra, sportas ir rekreacija

(1) Signataras pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę dalyvauti kultūriniame gyvenime ir mėgautis menu.

(2) be to, Signataras pripažįsta sporto vaidmenį prisidedant prie bendruomenės gyvenimo ir užtikrinant sveiko gyvenimo teises, kaip nurodyta 14-ame straipsnyje. Jis taip pat pripažįsta moterų ir vyrų teisę į vienodas galimybes naudotis kultūros, laisvalaikio bei sportine veikla ir paslaugomis.

(3) Signataras pripažįsta, kad moterys ir vyrai gali turėti skirtingą patirtį ir interesus, susijusius su kultūra, sportu ir poilsiu, ir kad tai gali būti lyčių stereotipais paremto požiūrio rezultatas; todėl įsipareigoja atlikti arba skatinti, jei reikia, šias priemones:

- užtikrinti, kad moterys ir vyrai, mergaitės ir berniukai turi lygias galimybes naudotis sporto, poilsio ir kultūros objektais ir veikla
- skatinti moteris ir vyrus, mergaites ir berniukus vienodai dalyvauti sporto ir kultūros veiklose, įskaitant tas, kurios tradiciškai laikomos daugiausia „moteriškomis“ ar „vyriškomis“
- skatinti menininkus bei kultūros ir sporto asociacijas remti kultūros ir sporto veiklą, kuri meta iššūkį stereotipiniams moterų ir vyrų įvaizdžiams
- skatinti viešąsias bibliotekas kovoti su lyčių stereotipais savo knygų ir kitų leidinių pasiūloje bei vykdomoje veikloje.

21 straipsnis – Sauga ir saugumas

(1) Signataras pripažįsta kiekvienos žmogaus teisę į asmens neliečiamybę ir judėjimo laisvę, ir kad šia teise negali būti laisvai naudojamosi, jei moterys ir vyrai jaučiasi nesaugiai privačioje ar viešojoje sferoje.

(2) Signataras taip pat pripažįsta, kad moterys ir vyrai, iš dalies dėl skirtingų pareigų ar gyvenimo būdo, dažnai susiduria su skirtingomis saugos ir saugumo problemomis, kurias reikia spręsti.

(3) Todėl Signataras įsipareigoja:

(a) atsižvelgiant į lyčių perspektyvą analizuoti statistiką apie incidentų (įskaitant sunkius nusikaltimus prieš asmenį), kurie turi įtakos moterų ir vyrų saugumui ir saugai, apimtį ir būdus, ir, jei reikia, matuoti nusikaltimų ar kitų nesaugumo šaltinių baimės lygį ir pobūdį;

(b) plėtoti ir įgyvendinti strategijas, politikos kryptis ir veiksmus, įskaitant konkrečius vietos aplinkos būklės ar dizaino patobulinimus (pavyzdžiui, transporto mazguose, automobilių stovėjimo aikštelėse, gatvių apšvietime), taip pat gerinti teisėtarkos bei susijusių paslaugų būklę, taip sustiprinant praktinį moterų ir vyrų saugumą.

22 straipsnis – Smurtas lyties pagrindu

(1) Signataras pripažįsta, kad smurtas lyties pagrindu, kuris neproporcingai liečia moteris, yra pagrindinių žmogaus teisių pažeidimas ir nusikaltimas, kuris pažeidžia orumą bei fizinį ir emocinį žmogaus neliečiamumą.

(2) Signataras pripažįsta, kad lyties aspektu grįstas smurtas kyla iš smurtautojo idėjos apie vienos lyties pranašumą prieš kitą, nevienodos galios santykių kontekste.

(3) Todėl Signataras įsipareigoja nustatyti ir stiprinti politiką bei veiksmus prieš tokios rūšies smurtą:

- suteikti aukoms jau esančių struktūrų paramą ar padėti tokios paramos struktūroms
- visomis vietos kalbomis teikti visuomenei informaciją apie teritorijoje veikiančią pagalbą
- užtikrinti, kad profesionalūs darbuotojai yra apmokyti atpažinti ir remti aukas
- užtikrinti, kad vyktų tinkamas veiksmų koordinavimas tarp atitinkamų paslaugų, pavyzdžiui, policijos, sveikatos priežiūros ir aprūpinimo būstu institucijų
- vykdyti informuotumo didinimo ir švietimo programas, skirtas galimoms ir esamoms aukoms bei kaltininkams.

23 straipsnis – Prekyba žmonėmis

(1) Signataras pripažįsta, kad prekyba žmonėmis, kuri neproporcingai smarkiai paveikia moteris ir mergaites, yra pagrindinių žmogaus teisių pažeidimas ir nusikaltimas, kuris pažeidžia orumą bei fizinį ir emocinį žmogaus neliečiamumą.

(2) Signataras įsipareigoja kurti ir stiprinti strategiją ir konkrečius veiksmus siekiant užkirsti kelią prekybai žmonėmis:

- vykdyti informavimo ir sąmoningumo ugdymo kampanijas
- užtikrinti, kad profesionalūs darbuotojai yra apmokyti atpažinti ir remti aukas
- imtis priemonių, skirtų mažinti paklausą
- imtis tinkamų priemonių padėti aukoms, įskaitant prieigos į gydymą suteikimą, tinkamo ir saugaus būsto parūpinimą ir, jei reikalinga, vertėjų paslaugų užtikrinimą.

Planavimas ir darni plėtra

24 straipsnis – Darni plėtra

(1) Signataras pripažįsta, kad planuojant ir vystant strategijas dėl savo srities ateities turi būti gerbiami tvarios plėtros principai, įskaitant subalansuotą ekonominių, socialinių, aplinkos ir kultūros matmenų integraciją; taip pat įtraukiant moterų ir vyrų lygybės skatinimo svarbą.

(2) Todėl Signataras įsipareigoja atsižvelgti į moterų ir vyrų lygybės principą kaip į vieną iš esminių tvarios plėtros jo teritorijoje planavimo aspektų.

25 straipsnis – Miesto ir vietos planavimas

(1) Signataras pripažįsta erdvės, transporto ir ekonomikos plėtros ir žemėnaudos politikos svarbą kuriant sąlygas, kurios padėtų pasiekti didesnę moterų ir vyrų lygybę.

(2) Signataras įsipareigoja tai kuriant, priimant ir įgyvendinant šią politiką ir planus.

- pilnai atsižvelgti į poreikį skatinti veiksmingą lygybę vietos gyvenime,
- remiantis atitinkamais vietos ir kitais duomenimis atsižvelgti į specifinius moterų ir vyrų poreikius, pavyzdžiui, susijusius su užimtumu, prieiga prie paslaugų ir kultūrinio gyvenimo, švietimu ir pareigomis šeimoje.
- priimti aukštos kokybės viešojo dizaino sprendimus, kuriais būtų atsižvelgta į konkrečius moterų ir vyrų poreikius.

26 straipsnis – Mobilumas ir transportas

(1) Signataras pripažįsta, kad mobilumas ir galimybė naudotis transporto priemonėmis yra būtina sąlyga, jog moterys ir vyrai galėtų pasinaudoti daugeliu savo teisių bei vykdyti įvairias užduotis ir veiklą, įskaitant patekimą į darbą, prieigą prie švietimo, kultūros ir pagrindinių paslaugų. Jis taip pat pripažįsta, kad savivaldybės ar regiono tvarumas ir sėkmė

priklauso nuo veiksmingos, aukštos kokybės transporto infrastruktūros ir viešasis transporto.

(2) Signataras taip pat pripažįsta, kad moterys ir vyrai dažnai turi skirtingus poreikius, o taip pat ir vartojimo modelius, kalbant apie mobilumą ir transportą, kurie yra lemiami tokių veiksmų kaip pajamos, globos įsipareigojimai ar darbo valandos; ir todėl moterys dažnai sudaro didesnę viešojo transporto vartotojų dalį, nei vyrai.

(3) Todėl Signataras įsipareigoja:

- (a) atsižvelgti į atitinkamus moterų ir vyrų mobilumo poreikius ir transporto naudojimą, įskaitant ir kaimo bendruomenes;
- (b) užtikrinti, kad piliečiams prieinamos transporto paslaugos padėti įgyvendinti konkrečius, o taip pat ir bendrus moterų ir vyrų poreikius, ir padeda pilnai įgyvendinti moterų ir vyrų lygybę vietos gyvenime.

(4) Signataras toliau įsipareigoja laipsniškai gerinti viešojo transporto paslaugos savo teritorijoje ir už jos ribų, įskaitant skirtingų transporto rūšių jungtis, siekiant patenkinti specifinius ir bendrus moterų ir vyrų transporto poreikius (reguliarus, už prieinamą kainą, saugus); ir prisidėti prie darnaus vystymosi.

27 straipsnis – Ekonominė plėtra

(1) Signataras pripažįsta, kad subalansuotos ir tvarios ekonominė plėtra pasiekimas yra gyvybiškai svarbus savivaldybei ar regionui, ir kad jo veikla ir paslaugos šioje srityje gali reikšmingai prisidėti prie moterų ir vyrų lygybės.

(2) Signataras pripažįsta, kad būtina padidinti moterų užimtumo rodiklį bei kokybę, ir toliau pripažįsta, kad skurdo, susijusio su ilgalaikiu nedarbu ar neapmokamu darbu, rizika yra ypač aukšta tarp moterų.

(3) Signataras įsipareigoja, kiek tai susiję su jo veikla ir paslaugomis ekonominės plėtros srityje, jog bus visiškai atsižvelgta į moterų ir vyrų poreikius ir interesus, galimybes didinti jų lygybę, bei bus imtasi tinkamų veiksmų siekiant šio tikslo. Tokiais veiksmais gali būti:

- pagalba moterims verslininkėms
- užtikrinti, kad finansinė ir kitokia parama įmonėms skatintų lyčių lygybę
- skatinti moteris mokytis įgūdžių bei siekti kvalifikacijos tokių darbo vietų, kurios tradiciškai laikomos „vyriškomis“; ir atvirkščiai
- skatinti darbdavius įdarbinti moteris mokinėmis ir stažuotojomis tokiose srityse, kurios tradiciškai vertinamos kaip „vyriškos“; ir atvirkščiai.

28 straipsnis – Aplinka

(1) Signataras pripažįsta savo atsakomybę teritorijoje siekti aukšto lygio aplinkos apsaugos bei gerinimo, įskaitant vietos politiką, susijusią su atliekomis, triukšmu, oro kokybe, biologine įvairove ir klimato kaitos poveikiu. Jis pripažįsta lygias moterų ir vyrų teises naudotis su aplinka susijusiomis paslaugomis ar iniciatyvomis.

(2) Signataras pripažįsta, kad daugelyje vietų moterų ir vyrų gyvenimo būdas skiriasi, ir kad moterys ir vyrai gali būti linkę skirtingai naudotis vietos paslaugų ir viešosiomis ar atviros erdvėmis, arba susidurti su skirtingomis aplinkosaugos problemomis.

(3) Signataras įsipareigoja kurdamas aplinkos apsaugos politiką ir paslaugas, vienodai atsižvelgti į vyrų ir moterų konkrečius poreikius ir gyvenimo būdą, bei į solidarumo tarp kartų principą.

Reguliuotojo vaidmuo

29 straipsnis – Vietos valdžia taip reguliuotojas

(1) Signataras, vykdydamas savo užduotis ir kompetencijas kaip reguliatorius, pripažįsta svarbų veiksmingo reguliavimo ir vartotojų apsaugos vaidmenį užtikrinant vietos gyventojų saugumą ir gerovę; ir pripažįsta, jog moterys ir vyrai gali būti skirtingai paveikiami atitinkamos reguliuojamos veiklos.

(2) vykdydamas savo reguliavimo užduotis, Signataras įsipareigoja atsižvelgti į konkrečius moterų ir vyrų poreikius, interesus ir aplinkybes.

Susigiminiavę miestai ir tarptautinis bendradarbiavimas

30 straipsnis

(1) Signataras pripažįsta miestų giminiavimosi bei vietos ir regionų valdžios institucijų tarptautinio bendradarbiavimo vaidmenį suartinant piliečius, skatinant mokymąsi ir supratimą abipus nacionalinių ribų.

(2) Signataras įsipareigoja savo miestų-dvynių ir Europos bei kito tarptautinio bendradarbiavimo veikloje:

- lygiomis teisėmis įtraukti skirtingos kvalifikacijos/kilmės/biografijos moteris ir vyrus,
- naudotis šia veikla kaip platforma keitimuisi patirtimi ir mokymuisi vieniems iš kitų sprendžiant klausimus, susijusius su moterų ir vyrų lygybe,
- integruoti lyčių lygybės aspektą į savo decentralizuoto bendradarbiavimo veiksmus.

Europos moterų ir vyrų lygybės vietos gyvenime chartija

Chartija, skirta Europos vietos ir regionų valdžios institucijoms prisiimti įsipareigojimą pasinaudoti savo įtaka ir partnerių ratu siekiant didesnės žmonių lygybės

Aš, ----- (Signataro vardas ir pavardė)
----- (vietos/regiono valdžios institucijos pavadinimas)
----- (pareigos)

savo parašu patvirtinu, jog aukščiau paminėtoji institucija oficialiai sutinka prisijungti prie Europos moterų ir vyrų lygybės vietos gyvenime chartijos ir laikytis jos nuostatų, ir jog esu deramai įpareigota(s) veikti institucijos vardu šiuo klausimu.

Parašas -----

Data -----

Sutinku atsiųsti užpildytą ir pasirašytą šios formos kopiją Europos savivaldybių ir regionų tarybai šiuo adresu:

The Secretary-General

Council of European Municipalities and Regions

1 sq. de Meus

B-1040 Brussels, Belgium